

κόνας. Το λουτρό που ήτο υποχρεωμένος να κάνει καθένας από τους ξένους της Κύπρου νομίζει κανείς ότι είναι λουτρό των νεότερων χρόνων από άποψης μέρους και τρόπου. Τα λουτρά της Ναισιόνας είναι μάλλον λιμναϊκά υδροφύσια.

Ο ελληνικός πολιτισμός είχε τελείως εν χρήσει τα λουτρά. Ένα πλήθος παραστάσεις των αρχαίων αγίων, μίας δίνουσαν ζωγραφίαν την εικόνα των λουτρών που περιγράφουσι οι Έλληνες ζωγραφείς. Μία θαυμαστή παραστάσι της Τανύγρας παρουσιάζει δύο γυναίκες τη μία γυμνή τη δεξιά και μία κομμη και την άλλη μ' ένα σεντόνι μόλις σκεπασμένη όπως η Αφροδίτη της Μήλου να περιμένει τη σειρά της. Και χάρις τού Πλάτωνα μαθαίνουμε ότι η εθεοργασία του νερού έρχεται από πολύ μακριά. Τά μετεχειρίζοντο στη μυθική Ατλαντίδα. Περιγράφουσι λουτρήρα καταπληκτικής πολυτελείας.

Από τους Έλληνας έπληραν τα λουτρά οι Ρωμαίοι, που τά έφθινον πράγματι σε τόση περιωπή και λιμνηρότητα, ώστε να γίνονται μέσα σ' αυτά τά όργια των αιώνων της παροικίας. Και από τους τελευταίους αυτούς τά έζηλησάντορής τού Βυζαντίου, όπου ένα μεγάλο μέρος των δημοσίων έργων των αυτοκρατόρων ήσαν οι λουτήρες. Στο Πάρισι ακόμη εθεοόθη άρχαία λουτρά έργο της ενδόξου διαβίσεως από εκεί του αυτοκράτορος Τουλιανού.

Αλλά παράλληλος προς τον άσφατο ελληνικό κόσμο είχαν καθιερωσει τα λουτρά και οι άλλοι άρχαίοι λαοί. Τα λουτρά για τους Αιγυπτίους αποτελούσαν ένα ιερό καθήκον. Οι ιερείς ήσαν υποχρεωμένοι να πλύνονται τρεις φορές την ήμέρα και δύο την νύκτα. Οι σύζυγοι όφειλαν πριν να κατιζήθουν να λουθούν. Ο άστυνοικός πολιτισμός και ο βαβυλωνιακός μής άφισαν επίσης μνημειώδη έρεσιαι λουτρών. Οι Πέρσαι τό ίδιο. Όταν ο Αλεξάνδρος ο μέγας έμεινε στα λουτρά του Δαρείου κατελάλη. Οι Έβραίοι έλούοντο επίσης κατά θρησκευτική υποχρέωση. Ο Μωΐσθς που δεν ήτο μόνον μέγας νομοθέτης αλλά και μέγας θρηολόγος είχαν επάρβαλει τά λουτρά διά νόμου. Οι ορμαίοι θύλαλοι της Βηθσαβεί και της Σουσανας μαρτυρούσιν πόσον συχνά οι γυναίκες των Έβραίων εφοσκοντο στα λουτρά.

Την παρόδουσιν αυτήν των αρχαίων λαών της ανατολής έσυνέχισαν οι Τούρκοι στους οποίους τά όφειλεται ή συντήρησις των λουτρών στους σκοτεινούς αιώνες που μά παρεξήγησε τού πνεύματος τού Χριστιανισμού έξ μέρους τού άμαθούς κλήρου έκαμε την Χριστιανική ανθρωπότητα να περιήσ αιώνες άκαθαρσίας.

Η φοβερά περίοδος για την οποία μιλεί ο Μισέλ αρχίζει. Η ανθρωπότης αφού έπροχώρησε με τά λιμναϊκά φώτα που έφωτιζαν στη θρησκευτική λεωφόρο της αι Αθήνας, ή Ρώμη, ή Αλεξάνδρεια, ζαναγορίζε έξαρνα πίσω. Και σε λίγο τό σκοτάδι γίνεται τόσο ώστε χάνει εντελώς τό δρόμο της. Ο κλήρος της νέας θρησκείας για να χτυπήσει εκείνην που κατελήθη από τού έδιδασκε τη χαρά της ζωής, που την μετέβαλε ή παραγωγή της σε κτηνώδεις ικανοποιήσεις των αισθησών, άφεντε στον άνθρωπο και της αγνοήσεως χαράς, κι αφετέρω ακόμη τους αγαθούς όρους της ζωής του. Ο άνθρωπος πρέπει να υποφέρει. Η ζωή του πρέπει να είναι τέτοια, ώστε στο τέλος να πάρη δελτίο με κατάλογο όσων τό δυνατόν πετό πολλών βασάνων για να τον μπάσει στον παράδεισο ο άγιος Πέτρος. Όλα πέφτουν παντού. Στάς Αθήνας ο μητροπολίτης δεν έβρει ούτε όσα γράμματα χρειάζονταν για μία ύτογοιμή στα έπιτόμια, στην Αλεξάνδρεια έχει όφσει κάθε άλλη λιμναϊκή ήχο τού παρελθόντος και επαναλαμβάνουν μόνον τά άσχημά παραγγέλματα τού Γρηγορίου που θεοοεί τό λουτρό άμάτηρας και τό έπιτόρει μόνον για λόγους υγείας, τού Ουγενόσως, τού Κλήμους. Στη Ρώμη κυριαρχεί ένας σαράντης που εν όνόματι της δευτέρας ζωής βασανίζει τους ανθρώπους. Ο πάπας.

Στό Παρίσι από την λιμναϊκή διάβασιν των Ρωμαίων είχε μείνει μόνον τό έρείπιον των θεμαίων που είχαν ιδρύσει ο τελευταίος ελλην ήγειων. Ο Τουλιανός. Αλλά τό όνομα τού Τουλιανού τό αναφέρουν με φρίκην. Είναι ο άποστάτης. Μόνον έχει μακράν εις την ανατολικήν αυτοκρατορία ανδριτανία ακόμη. Περνούν από τον θρόνον τού Βυζαντίου αυτοκράτορες που προσπαθούν να θυμηθούν ότι είναι Έλληνορωμαίοι. Ο φανατισμός τους βαπτίζει εικονομία τους και τό κακόν προχωρεί. Όλα πρέπει να υποκύψουν. Το μόνον αγαθόν που συντηρεί ή Ανατολή είναι τά λουτρά της. Είς την Κωνσταντινούπολη δεν είχαν παύσει να λειτουργούν λουτήρες δημοσίου και εις την Αλεξάνδρειαν ο κατακτητής της καλήςς Ομάρ και ο στρατηγός του Αμρόν ναίνε τους 150,000 τόμους της ιστορικής βιβλιοθήκης της πόλεως, αλλά διατηρούν τούλάχιστον τά λουτρά. Στους λαούς της Άσίας ο καθολικός άποτισμός όλοένα και περισσότερο τη ζωή. Ο άγιος Κλήμης ο Αλεξάνδρεως έθετορούσε τά λουτρά ένα είδος προλασχευής για όργια, ο Άδωνάσιος απαγορεύει στις παρθένους να πλύνουν τίποτε άλλο έκτός των χεριών και ποδιών και ο άγιος Γερώνμος παρουσιάζει ως μέδολο τον άγιον Πατριώνα. Ο όσιος αυτός δεν είχε άλλαξι ποικίμωμο σε όλη την ζωή. Και όπαρόν εις την Άνω Θρηβαία μοναστήρια με εκατοντάδες μοναχούς που μωμούνταν τον Πατριώνα. Και τόση εινε ή αντίπαθεια τού κλήρου, που διέπει τά πάντα και ρυθμίζει τη ζωή, προς τά λουτρά, ώστε έπηρεάζονταν ακόμη και οι γιατροί. Ο δόκτωρ Καμπάνης άνεκαλύψε έγγραφον ιατρική όδηγία τού μεσαιώνος που χαρακτηρίζει τά λουτρά ανθυγιεινά. Δεν λούονται πλέον. Ο ιστορικός τού Καρολομάγου αναφέρει ότι ο μέγας εκείνος βασι-

λεύς έσυνέχιζε τάς ρωμαϊκάς αυτοκρατορικάς παραδόσεις, μόνον και μόνον γιατί άγαπούσε πολύ τά λουτρά. Είνε και άλλοι που διατηρούν λουτρήρα, αλλά είναι τόσο λίγοι ώστε τους αναφέρουν οι ιστορικοί. Τά θεμιά λουτρά έχουν εξαφανισθεί έξ όλοκληρών μέχρι τού δωδεκάτου αιώνος. Και τότε μόνον αρχίζουν πάλιν χάρις στους σταυροφόρους, που γυρίζουν από την Ανατολή. Τά λουτρά καθιερωμένα σιγά-σιγά κατά τον 14 αιώνα. Η επικοινωνία με την Ανατολή εινε περισσότερο πυκνή. Έν τούτοις ή εκκλησία ανθίσταται όσο μπορεί άκόμη. Υπαρχει μία άποφασίς της Συνόδου της Άβρινόν τού 1441 που απαγορεύει και στους παντρεμένους να πηγαινουν στα λουτρά. Υπαρχουν δημόσια τώρα κεία, αλλά τά θερούν κέντρα ήδονής και διαφθοράς.

Τά λουτρά καθ' όλον σχεδόν τον 15ον και 16ον αιώνα περνούν στην Εύρώπη ως νέα επικίνδυνα ήθη. Και πως οι ήθιολόγοι της εποχής κραυγάζουν διά τη φοβερή μόδα των λουτρών. Αυτός ο σκανδαλογράφος Μοραντόν τά βλέπει καχύποπτος. Ο Όλιβιέ Μαγιέρ τά καυτηριάζει. Άλλως τε στα λουτρά είχαν άρχισει να μεταχειρίζονταν άρώματα, καλλυντικά μυστικά. Και δεν καθιερώνονται ως άκαταήτητα, ως άνάγη της ζωής παρά μόνον κατά τό τέλος τού 18ου αιώνος. Τότε μόλις βρίσκονται στο παλάτι των Βερσαλιών με την Μαρία Άντουανέττα επί κεφαλής να γίνονται κάθε μέρα λουτρά. Η κυρία ντε Καμπάν τά έχει περιγράψει θαυμάσια.

Η πρόοδος αυτή της εθνοπαϊκής ζωής τού 18ου αιώνος όφειλεται εις τους ταξείδιώτας της Ανατολής. Την είχαν άρχισει οι σταυροφόροι, αλλά οι περιηγητά τού 16ου τού 17ου και τού 18ου αιώνος έγινεν οι κήρυκες των λουτρών. Περιγράφουν τά τουρκικά λουτρά στα βιβλία που έκδίδουν όταν ζαναγορίζουν στις πατρίδες τους και ο θαυμασμός προς την ευτυχία αυτήν έκδηλώνεται. Οι Τούρκοι, εκείνο που δεν έκριναν εις τίποτε άλλο, τό εκάμαν στα λουτρά. Οι λουτήρες τού εννε έργα τέχνης. Έκει άπασχολούνται οι άρχιτέκτονες των, εκεί μεταχειρίζονται τά μαρμαρα, τά πολύτιμα μέταλλα. Αι γυναίκες των, αι πλούσια χανούμ, αφού τούς εινε άπρηγορευμένη κάθε άλλη χαρά έξω από τό σπίτι, διαμερούσαν σχεδόν στα λουτρά. Έκει γυροφέρνουν μεταξύ των, εκεί γίνονται αι συναναστροφαι των, παραθέτουν γευμάτα όλόκληρα ή μια στην άλλη. Οι Τούρκοι περιμένουν πλύνονται διαρκώς όπως οι αρχαίοι Αιγυπτίοι ιερείς. Οι πιστοί για να μωούν στο τζαμία πρέπει να καθαρσθούν αν θέλουν να τους άκούση ο προφήτης. Η καθαρότης τους εινε νόμος.

Αυτός ο πολιτισμός από τον όποιον προήλθαν τά σημενιά λουτρά, ή χαρά των εκατομμυρίων ανθρωπών που λούζονται στις λουτροπόλεις και στας έλεύθερες άκτές των θαλασσών συντηρήθη από τους Τούρκους. Η Εύρώπη τους τον όφειλει.

Δ. Α. Κόκκινος

ΑΠΟ ΤΑ "ΓΕΡΟΝΤΙΚΑ",

[Του Ίβζν Τουργκένιεφ

Τι όμορφα τι δροσερά ήσαν τά ρόδα εκείνα...

Είνε πολύς καιρός τώρα που κάπου έχω διαβάσει—που όμως δεν θυμώμαι—ένα ποίημα. Το ποίημα αυτό γόχηγορα λησμονήθηκε από μένα άλλ' ένας μικρός του στίχου διατηρήθηκε στο μνημονικό μου :

«Τι όμορφα, τι δροσερά ήσαν τά ρόδα εκείνα».

Είνε χειμώνας; ή πάχνη έχει σκεπάσει τά τζάμια των παραθύρων μου; στη σκοτεινή κάμαρη κάθωμαι μονάχος μου, μαζομμένος σε μία γωνία ένα άλειμματοίρει φωτίσει τη κάμαρη στο κεφάλι μου αναδεινούνται όλοένα οι στίχοι :

Τι όμορφα, τι δροσερά ήσαν τά ρόδα εκείνα.

Βλέπω τον έαυτό μου μόρδς στο χαμηλό παράθυρο ενός μικρού ρουσσικού χωριόσπιτου. Το καλοκαινό βραδάκι ήσυχά — ή συχα κουκουλώνει με πυκνό σκοτάδι όλα όλογορα. Στόν θεριών άόρα μωρξίει άγιόκλημα και φίλδρα, στο παράθυρο άκουμπώτας στο σπαθότο χέρι της και με γεγτό τό κεφάλι κάθεται ΕΚΕΙΝΗ. Κυτάζει άφωνη τον ουρανό, σα να παρμένει την εφάνησιν των πρώτων άστρων. Τι άποιαί άμυχωμένα ποιναι τά σοβαρά της μάτια, τι άθωα, που ζαναγογούνται τά χείλη της!

Πόσο ρυθμικά αναπνέει τό περιστερένιο στηθάκι της, που μόλις αναφαινεταί ! Έγώ δέν τολιάω να της όμιλήσω.

Η κάμαρη όλοένα σκοτεινιάζει. Το μωλοσμένο κερι τρίζει, άσπυροδερές σκιές περπατούν στο χαμηλό ταβάνι ό πάγος τριζοβολάει και μανιάνει πίσω στον τοίχο — και σα ν' άκούω ένα γεροντικό μωρημούρισμα :

Τι όμορφα, τι δροσερά ήσαν τά ρόδα εκείνα.

Τώρα μπροστά μου αναδεινούνται άλλες μορφές... Άκούγεται χαρούμενη άντάρα οικογενειακής κοζιάκης ζωής. Δυό ξανθά κεφάλια, κολλημένα τώρα στόλλο, με κτυπον με τά όλογάλανα μάτια τους. Τά κόκκινα μάγουλά τους φουσκώνουν από άκρότητο γέλιο. Το κερι σιγά-σιγά σβήνει. Ποιος βήχει έκει ύπόκαφα από βράχος; Ζαρωμένο, κουλουριασμένο, μαζεμένα σιμά μου και από καιρό σε καιρό τερυμολιάζει... Ποιός; Ο σκύλλος μου, ο μόνος μου πιά σύντροφος... Νωιάώω κρο... άνατριζάω... κι όλοι εκείνοι πέθαναν...

Τι όμορφα, τι δροσερά ήσαν τά ρόδα εκείνα.

Μετάφρ. Βικτ. Ζαριφοπούλου

